

LA SECCIÓ FILOLÒGICA DE L'IEC: FUNCIONS, ESTRUCTURA, TREBALLS

L'objectiu d'aquesta exposició és de donar a conèixer què és la Secció Filològica de l'IEC, qui la compon, com s'estructura, quines funcions té assignades i quins són els treballs que l'ocupen actualment i els objectius que es proposa en dur-los a cap. Sé que em sabreu perdonar si algunes d'aquestes informacions ja us són conegudes a bastament.¹

L'Institut d'Estudis Catalans, fundat per Prat de la Riba el 1907 —de fet, allò que llavors es va fundar fou l'Institut Històric-Arqueològic; posteriorment esdevingué secció de l'IEC en crear-se la Secció de Ciències i la Secció Filològica (1911)—, consta actualment de cinc seccions —la Històric-Arqueològica, la de Ciències Biològiques, la de Ciència i Tecnologia, la Filològica i la de Filosofia i Ciències Socials—, i un dels seus objectius prioritaris és, d'acord amb els seus Estatuts, «tenir cura de l'estudi la llengua, fixar-ne la normativa i vetllar perquè el seu procés de normalització sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic». La Secció Filològica apleix, per delegació de l'IEC, la funció d'acadèmia de la llengua catalana; però aquesta funció no s'exhaureix ni comença amb la fixació de la normativa lingüística, sinó que en pressuposa l'estudi científic i el seguiment de l'aplicació de la normativa en el seu àmbit d'actuació, que és el «de les terres de llengua i cultura catalanes», segons estipula l'RD 3118/1976, del 26 de novembre, pel qual s'atorga reconeixement oficial a l'IEC. Vetllar per la coherència del procés de normalització en aquest àmbit és, en efecte, un altre dels seus objectius. La Secció Filològica de l'IEC entén que, fins ara, no s'ha produït cap fet intern ni extern que n'hagi modificat les atribucions que li són reconegudes estatutàriament.

1. Totes les dades contingudes en aquesta exposició eren vigents el dia en què fou presentada a la Universitat d'Alacant. Les modificacions produïdes de llavors ençà són especificades amb nota a peu de pàgina.

La Secció Filològica de l'IEC està formada pel conjunt dels seus membres numeraris i emèrits, pels seus membres corresponents, i exerceix la seva tutela sobre les societats científiques de l'IEC que d'ella depenen. És a dir, la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (SCEC), fundada el 1979, i la Societat Catalana de Llengua i Literatura (SCLL), fundada el 1986. Aquestes societats, nogensmenys, són autònomes pel que fa al govern i a la planificació i realització d'activitats pròpies. Ultra els actes acadèmics, conferències, cursos i altres activitats, cal destacar llurs publicacions periòdiques respectives: la revista *Itaca* i l'anuari *Llengua & Literatura*.

Són membres numeraris de la Secció Filològica les Il·lustríssimes Senyores M. Teresa Cabré i Castellví, M. Àngels Anglada i d'Abadal² i Aina Moll i Marquès, i els Il·lustríssims Senyors Joan Veny i Clar, Joaquim Rafel i Fontanals, Antoni Ferrando i Francès, Vicent Pitarch i Almela, Joan Miralles i Monserrat, Joan A. Argenter i Giral, Isidor Marí i Mayans, Lluís B. Polanco i Roig, Joaquim Mallafrè i Gavalda, Carles Miralles i Solà, Joan Martí i Castell, Germà Colón i Domènech, Pere Verdager i Juanola, Josep Gifreu i Pinsach, Josep Moran i Ocerinjauregui, Manuel Pérez Saldanya i Ramon Sistac; en són membres emèrits els Il·lustríssims Senyors Ramon Aramon i Serra, Pere Bohigas i Balaguer, Antoni M. Badia i Margarit, Joan Bastardas i Parera, Jordi Carbonell i de Ballester, Josep Roca i Pons, Josep Vallverdú i Aixalà i Jordi Sarsanedas i Vives. En són membres corresponents les Il·lustríssimes Senyores Rita Lejeune (Lieja), Marie Claire Zimmermann (París) i Beatrice Schmid (Basilea), i els Il·lustríssims Senyors Enric Valor i Vives (València), Marià Villangómez i Llobet (Eivissa), Giuseppe Tavani (Roma), Arthur H. Terry (Colchester), Kálmán Faluba (Budapest), Ramon Amigó i Anglès (Reus), Joseph Gulsoy (Toronto), Curt Wittlin (Saskatoon), José Antonio Pascual Rodríguez (Salamanca), Max W. Wheeler (Sussex) i Philip D. Rasico (Nashville).

Cada una de les seccions de l'IEC és regida per un consell de govern, format per un president, un vicepresident, un secretari i un tresorer. Actualment, a la Secció Filològica aquests càrrecs són exercits, respectivament, per Joan A. Argenter, M. Àngels Anglada,³ Isidor Marí i Vicent Pitarch. Ha estat voluntat del qui us parla que, tant en aquest seu segon mandat (1998-2001) com en el primer (1995-1998), en el Consell de Govern figuressin representants del Principat, de les Illes i del País Valencià, i també que aquest incorporés no solament representants del món acadèmic universitari, sinó també del sector de la creació literària, present a la Secció.

La Secció Filològica es reuneix en plens mensuals, però els membres s'integren en comissions permanents de treball que es reuneixen entre els plens

2. Malauradament, M. A. Anglada ja no es compta entre nosaltres. Morí el dia 23 d'abril de 1999.

3. Com hem dit més amunt, traspassà el 23 d'abril de 1999.

per a l'elaboració de les propostes, documents, informes i dictàmens que han d'ésser elevats al Ple de la Secció. Aquestes comissions, formades sempre per membres, són les següents: Comissió de Lexicografia, Comissió de Gramàtica, Comissió d'Onomàstica, Comissió de l'Estàndard Oral —actualment subdividida en dues subcomissions: la que s'ocupa del lèxic i la que ho fa de la sintaxi—, Comissió de Transliteració i Transcripció de Llengües Estrangeres i Comissió de Publicacions. Els membres que componen aquestes comissions actualment són, per a la Comissió de Lexicografia, presidida pel senyor Carles Miralles, la senyora M. Teresa Cabré i els senyors Joaquim Mallafrè, Joaquim Rafel i Joan Veny; per a la Comissió de Gramàtica, presidida pel senyor Joan A. Argenter, els senyors Antoni M. Badia i Margarit, Jordi Carbonell, Joaquim Mallafrè, Isidor Marí, Joan Martí, Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch i Josep Roca i Pons; per a la Comissió d'Onomàstica, presidida pel senyor Jordi Carbonell, Isidor Marí, Joan Miralles, Josep Moran i Lluís B. Polanco;⁴ per a la Comissió de l'Estàndard Oral (subcomissió de lèxic), presidida pel senyor Joan Veny, la senyora M. Àngels Anglada i els senyors Antoni Ferrando, Josep Gifreu, Carles Miralles i Joan Miralles; per a la Comissió de l'Estàndard Oral (subcomissió de sintaxi), presidida pel senyor Antoni M. Badia, la senyora Aina Moll i els senyors Joan A. Argenter, Lluís B. Polanco i Vicent Pitarch; per a la Comissió de Transcripció i Transliteració de Llengües Estrangeres, presidida pel senyor Jordi Carbonell, els senyors Joaquim Mallafrè, Lluís B. Polanco i Jordi Sarsanedas; per a la Comissió de Publicacions, en fi, presidida pel senyor Joan A. Argenter, els senyors Isidor Marí i Joan Veny. Eventualment, hom pot crear altres comissions amb objectius específics, les quals es dissolen tan bon punt han acomplert la seva funció ocasional.

A algunes d'aquestes comissions s'associen les corresponents oficines de la Secció Filològica, que cal entendre com a unitats de treball permanents de la Secció, amb una determinada dotació de personal i que són: les Oficines Lexicogràfiques, dirigides per la senyora M. T. Cabré;⁵ l'Oficina de Gramàtica —que hom ha acordat crear, però que no serà dotada fins que l'actual equip del projecte de la gramàtica haurà esgotat els seus terminis—; l'Oficina d'Onomàstica, dirigida pel senyor J. Moran; existeix, d'altra banda, l'Oficina de Consultes, dirigida pel senyor J. Veny. Aquestes oficines, constituïdes per personal de plantilla de l'IEC i, eventualment, per personal

4. A l'hora de lliurar aquest treball per a la seva publicació, aquesta comissió està formada pels senyors Josep Moran, com a president, Jordi Carbonell, Isidor Marí, Joan Miralles, Lluís B. Polanco i Ramon Sistac.

5. A l'hora de lliurar aquest treball per a la seva publicació, aquesta oficina és dirigida pel senyor J. Rafel, mentre que la senyora T. Cabré s'ocupa d'altres projectes endegats per l'IEC i relacionats amb els aspectes lingüístics del programa elaborat des del Comissionat per a la Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya.

contractat o becari d'un determinat projecte, tenen com a objectiu l'elaboració de materials per a les comissions respectives i el treball quotidià per a la preparació dels projectes normatius de l'IEC i els serveis que aquest presta a altres institucions o organismes i al públic en general, mitjançant l'elaboració de dictàmens o l'atenció de consultes diverses, i també l'execució de projectes específics.

Els projectes principals en què aquestes oficines treballen són el seguiment del DIEC i la preparació de la seva segona edició, l'elaboració d'un diccionari manual, el manteniment d'una base de dades lexicogràfica (BDOL), els treballs de participació en el CREL o Centre de Referència en Enginyeria Lingüística de la Generalitat de Catalunya —centre virtual que aplega diversos grups de recerca de les universitats catalanes i dos grups de l'IEC (el del DCC i el de les OL) i del qual l'IEC és, a més, l'entitat gestora—, la nova gramàtica de l'IEC, el nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya —que l'IEC elabora conjuntament amb d'altres institucions per encàrrec del Parlament de Catalunya. Ultra aquests treballs, en general de caràcter normatiu, la Secció Filològica treballa en la compleció de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*.

D'altra banda, la Secció Filològica participa en els treballs d'elaboració i normalització de terminologia duts a cap pel TERMCAT, que actualment és un consorci format per la Generalitat de Catalunya i l'IEC, en el Consell de Direcció del qual participen representants de diversos departaments i organismes de l'Administració autonòmica i de l'IEC, sota la presidència del director general de Política Lingüística. Ultra aquests aspectes administratius, pertoca estatutàriament a la Secció Filològica la presidència del Consell Supervisor del TERMCAT i la participació en els seus treballs amb la presència d'altres representants. Aquest consell vetlla per la bona marxa dels treballs de normalització terminològica, mitjançant l'establiment dels criteris lingüístics d'aplicació general i l'examen d'aquells casos concrets que són avaluats com a més problemàtics per la direcció del centre i pels terminòlegs que hi treballen. Atesa la importància creixent que ha adquirit la terminologia en el cabal lèxic comú de les societats complexes com la nostra i les necessitats objectives que genera en els àmbits científics i professionals més diversos, no cal encarrir la importància d'aquesta comesa.

Una cosa semblant pot afirmar-se pel que fa al desenvolupament del llenguatge administratiu. En aquest àmbit, la Secció Filològica participa també en la CALA (Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu), organisme assessor de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

Com hem vist més amunt, la Secció Filològica no solament té encomanada la fixació de la normativa, sinó també l'estudi científic de la llengua. En aquest àmbit, cal inserir-hi els projectes següents, alguns de gran abast:

I) El Diccionari del Català Contemporani, o DCC, dirigit pel senyor Joaquim Rafel. Es tracta d'un projecte dividit en dues fases: la prelexicogràfica, que bàsicament ha consistit en l'elaboració del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (CTILC), el qual, iniciat a mitjan dècada dels vuitanta, s'ha completat el 1997, i consisteix en un corpus digitalitzat, lematitzat i marcat categorialment de formes lèxiques extretes d'una mostra representativa del català escrit —llengua literària i no literària— entre 1832 i 1988. Aquestes formes són recuperables d'acord amb llur grafia original, tant si és normativa com si no ho és, i amb llurs contextos d'ocurrència. Aquest corpus constitueix, doncs, una infraestructura de recerca que pot permetre l'estudi d'aspectes diversos del català modern; el primer producte lexicogràfic que n'ha sortit és el *Diccionari de freqüències* (3 vol. i 2 CD-ROM) en curs de publicació.⁶ La segona fase del projecte, la pròpiament lexicogràfica, en la qual hom ha començat a treballar i la duració de la qual és prevista en vuit anys, té com a objectiu l'elaboració d'un diccionari descriptiu de la llengua catalana moderna, entès d'antuvi com un diccionari electrònic, que eventualment donarà lloc a una publicació convencional, elaborat, a partir del CTILC i d'una base de dades lexicogràfica, d'acord amb els criteris metodològics de la lexicografia moderna.⁷ Posteriorment, la Secció Filològica té prevista l'elaboració d'un nou diccionari normatiu, que hauria de basar-se en un coneixement més aprofundit del català escrit al llarg del període prefixat.

Endemés, l'equip del DCC ha participat en el projecte LE-PAROLE (Preparatory Action for Linguistic Resources Organisation for Language Engineering) de la Unió Europea. L'objectiu d'aquest projecte era la constitució de recursos lingüístics per a diverses llengües de l'àmbit comunitari. Concretament, es va constituir un corpus de vint milions d'ocurrències i un lèxic computacional de vint mil mots, codificats morfològicament i sintàcticament. En aquests moments, el mateix equip participa en el projecte SIMPLE, també de la Unió Europea, el qual té l'objectiu de codificar semànticament el lèxic constituït en el marc de LE-PAROLE.

II) L'*Atles lingüístic del domini català*, projecte la idea del qual fou llançada en la dècada dels cinquanta, se n'iniciaren els treballs de recollida de dades en els seixanta i setanta, i a hores d'ara s'ha conclòs la transcripció i informatització de les dades aplegades. El projecte, codirigit per J. Veny i L. Pons, presenta dues línies de recerca: l'elaboració de l'atles pròpiament dit, i l'edició d'uns etnotextos del català oriental i del català occidental. N'ha aparegut ja el volum dedicat al qüestionari⁸ i aviat apareixerà el volum correspo-

6. A l'hora de lliurar aquest treball per a la seva publicació, aquesta obra ja és acompanyada i publicada: Barcelona, IEC, 1996-1998.

7. La Secció Filològica n'ha aprovat el projecte en la seva sessió de juny de 1999.

8. A. M. BADIA, L. PONS i J. VENY, *Atles lingüístic del domini català: Qüestionari*, Barcelona, IEC, 1993.

ment als etnotextos del català oriental, amb un document sonor que aplega una selecció dels textos publicats.⁹ Actualment s'està treballant en la part introductòria i en la presentació cartogràfica dels primers tres-cents mapes.

Part dels materials d'aquest atles ha servit per a l'elaboració de l'*Atlas linguarum Europae* en la seva part catalana (se n'han publicat sis fascicles), i també de l'*Atles linguistique roman*, del qual és a punt de sortir el segon volum.

III) El diccionari d'antropònims catalans, contribució catalana al projecte panromànic europeu, inicialment coordinat des de la Universitat de Trèveris i actualment des de la de Lovaina la Nova, Patronymica Romanica (PatRom). Aquest projecte, dirigit per a l'àmbit català per A. M. Badia i Margarit, ha donat a llum ja el *Repertori d'antropònims catalans (RAC)*, I,¹⁰ a cura de J. Bolòs i J. Moran i el *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*, de J. Miralles.¹¹

IV) El *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, projecte dirigit pel senyor Joan Bastardas des del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i la Universitat de Barcelona, en la naixença del qual sota el patrocini de la Unió Acadèmica Internacional tingué, però, una intervenció decisiva l'IEC, per obra de Lluís Nicolau d'Olwer, i al qual contribueix anualment i modestament la Secció Filològica per un conveni entre el CSIC i l'IEC. El seu objectiu és l'estudi del llatí vulgar a la Catalunya dels segles IX, X i XI i l'emergència del romanç català. S'han publicat els fascicles que comprenen les lletres A-D, s'ha acomplert la informatització dels articles corresponents a la lletra F i s'està ultimant la de la lletra G.¹²

V) L'Observatori de Neologia és un projecte de la UPF dirigit per la senyora M. Teresa Cabré, al qual contribueix també la Secció Filològica. El seu objectiu és detectar i inventariar els neologismes emprats per mitjans de comunicació escrits en català. Tot i el seu caràcter descriptiu, la influència d'un projecte d'aquesta mena en l'establiment d'eventuals orientacions —o reorientacions— normatives futures no pot passar inadvertida a ningú. En breu apareixerà un *Diccionari de paraules noves*.¹³

VI) Treballs de Sociolingüística és un programa de recerca que s'ha centrat en el projecte *Tria de llengües, discurs i identitat entre el jovent de Barce-*

9. A l'hora de lliurar aquest treball per a la seva publicació, aquesta obra ja ha aparegut: J. VENY i L. PONS, *Atles lingüístic del domini català: Enotextos del català oriental*, Barcelona, IEC, 1998.

10. J. BOLÒS i J. MORAN, *Repertori d'antropònims catalans (RAC)*, I, Barcelona, IEC, 1994.

11. J. MIRALLES, *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*, Barcelona, IEC, 1997.

12. *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, Barcelona, CSIC-UB, 1960-1985.

13. A l'hora de lliurar aquest treball per a la seva publicació, aquesta obra ja és acomplerta i publicada: OBSERVATORI DE NEOLOGIA (UPF), *Diccionari de paraules noves*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998.

lona, el qual té dues fases: la primera o fase qualitativa ha consistit en una recerca etnogràfica en dos grups de joves de barris obrers de Barcelona. Deliberadament, hom ha triat grups de joves que no s'han constituït com a resultat de l'acció institucional —esplais, escola, etc.—, sinó que són grups espontàniament formats al carrer. El treball de camp ens ha fornït tot d'informació sobre les varietats lingüístiques, els gèneres verbals, les veus i els registres emprats per aquests grups —català, castellà, accent andalús, argot, etc.— i llur significació social en termes «èmics», és a dir, la significació que adquireixen en el context sociocultural en què són construïts, emprats, mantinguts i transformats pels membres d'aquests grups en llur interacció en les activitats de lleure. Hom s'ha centrat en les formes de construcció de la identitat de gènere mitjançant l'ús d'aquests recursos verbals en la interacció social. La segona fase, o fase quantitativa, ha consistit en l'elaboració d'un qüestionari i en la realització d'una enquesta a una mostra de cinc-cents joves barcelonins d'entre divuit i vint-i-cinc anys, amb independència de llur extracció de classe i ubicació urbana.¹⁴

VII) Treballs del Laboratori de Fonètica. Per acord de la Secció Filològica, Daniel Recasens dirigeix un projecte que té com a objectiu l'estudi de les característiques articulatòries i acústiques i de les tendències de canvi fonològic del català dialectal. La investigació en curs permetrà d'elaborar una *Fonologia experimental i històrica del català* en el marc de les llengües romàniques, de proposar una millora del sistema de transcripció de sons aïllats i en contacte en aquesta llengua, i d'aprofundir en els mecanismes de producció de sons i en la relació entre fonètica i fonologia.

JOAN A. ARGENTER

14. Vegeu J. PUJOLAR, *The identities of la Penya: Voices and struggles of young working class people in Barcelona*, Lancaster University, 1995, i *De què vas, tio?* [Gènere i llengua en la cultura juvenil], Barcelona, Empúries, 1997; J. A. ARGENTER i J. PUJOLAR, «Projecte *Tria de llengües, discurs i identitat entre el jovent de Barcelona*», *Noves SL*, núm. 26 (1998), p. 14; «The ideological investment of bilingual practices» (en premsa); «Indexicality and relativity in language contact» (en premsa). Finalment, es pot consultar també l'*Enquesta sobre tria de llengua, discurs i identitat entre els joves barcelonins: Informe del treball de camp*, Bellaterra, IEMB, document intern, 1997.